

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ»

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти заочної форми
навчання зі спеціальності D4 – Публічне управління та адміністрування,
освітня програма «Публічне управління розвитком громад та територій»)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2026

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Управління місцевими фінансами» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності D4 – Публічне управління та адміністрування, освітня програма «Публічне управління розвитком громад та територій») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Н. О. Кондратенко. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2026. – 20 с.

Укладач д-р екон. наук, проф. Н. О. Кондратенко

Рецензент

М. В. Боровик, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою менеджменту і публічного адміністрування, протокол № 1 від 20 серпня 2024 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Зміст дисципліни.....	5
2 Завдання до практичних занять	5
3 Організація самостійної роботи здобувачів.....	16
Список рекомендованих джерел.....	18

ВСТУП

Метою вивчення дисципліни «Управління місцевими фінансами» є розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань із питань управління місцевими фінансами, формування та виконання місцевих бюджетів, складу, структури, джерел формування, призначення та ролі місцевих фінансів у забезпеченні виконання власних і делегованих державою функцій адміністративно-територіальних утворень і механізм їх функціонування.

Основні завдання, які мають бути вирішені у процесі вивчення дисципліни, такі:

- надати правильне розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин держави, місцевих органів, господарства та населення;
- розкрити шляхи використання цих закономірностей у практиці фінансової роботи;
- визначити сукупність заходів, що забезпечують використання фінансів як одного з дієвих важелів економічної політики місцевих органів самоврядування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати :

- суть, склад та роль місцевих фінансів у розвитку економічної і соціальної інфраструктури;
- склад фінансових ресурсів місцевого самоврядування;
- суть міжбюджетних відносин;
- основи організації фінансів підприємств комунальної форми власності.
- порядок формування доходів та склад видатків місцевих бюджетів;
- специфіку організації міжбюджетних відносин в Україні;

вміти :

- об'єктивно та грамотно оцінювати економічні процеси, що відбуваються на регіональному рівні;
- застосовувати на практиці основні методи і прийоми бюджетного планування на місцевому рівні;
- оцінювати ефективність використання бюджетних коштів;
- аналізувати основні проблеми розбудови місцевих фінансів в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки;

мати такі компетентності:

- уміти відтворювати знання, передбачені програмою;
- уміти використовувати знання під час практичної діяльності;
- здійснювати евристичний пошук для вирішення нестандартних завдань та проблемних ситуацій.

1 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1 Місцеві фінанси у фінансовій системі держави.

Тема 1 Суть місцевих фінансів та джерела їх формування.

Тема 2 Принципи організації управління місцевими фінансами і склад місцевих фінансових інститутів.

Змістовий модуль 2 Бюджет як документальний носій місцевих фінансів.

Тема 3 Розвиток місцевих бюджетів та їх роль у місцевих фінансах України.

Тема 4 Доходи та витрати місцевих бюджетів.

Тема 5 Особливості організації міжбюджетних відносин у бюджетній системі України. Фінансовий контроль.

Змістовий модуль 3 Позабюджетні джерела фінансування місцевого розвитку.

Тема 6 Суть та значення позабюджетних джерел фінансування місцевого розвитку.

Тема 7 Методи формування позабюджетних фондів.

Тема 8 Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування.

2 ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1 Суть місцевих фінансів та джерела їх формування

Питання для самоперевірки за темою 1

1. Які теоретичні підходи існують щодо визначення місцевих фінансів?
2. Чим відрізняється система місцевих фінансів від загальнодержавної?
3. Які основні принципи організації місцевих фінансів закріплені в законодавстві України?
4. Які функції виконують місцеві фінанси в соціально-економічному розвитку територій?
5. Як класифікують джерела формування місцевих фінансових ресурсів?
6. Що таке податкова автономія і як вона реалізується на місцевому рівні?
7. Які переваги та недоліки централізованої і децентралізованої моделей фінансування?
8. Як здійснюється розподіл фінансових ресурсів між рівнями влади?
9. Як місцеві бюджети впливають на інвестиційну привабливість регіону?
10. Які методи формування місцевих фінансів застосовуються в Україні?

Практичні завдання та ситуації

Ситуація 1 Залучення і освіта громадян через процес формування бюджету.

Міський бюджет формується лише як жорсткий фінансовий план, він не є ефективним засобом для спілкування місцевих органів із громадськістю, ефективною інформаційною базою та інструкцією для управління містом. Це обумовлює невизначеність та недостатність тих комунікативних зв'язків, які існують. Обмежений доступ до інформації, непоінформованість громадян щодо причин та наслідків фінансових рішень, які приймає міська влада, призвели до відсутності довіри громадян стосовно діяльності муніципалітету, а в органах місцевої влади – до нерозуміння реальних потреб та побажань громадськості.

Завдання:

1. Яку роль може відіграти громадськість у процесі формування та використання місцевого бюджету?
2. Подайте свої пропозиції щодо налагодження ефективної співпраці місцевої влади з громадськістю стосовно питань формування бюджету.
3. Запропонуйте власний варіант вирішення зазначеної вище проблеми.

Завдання 1. Рішенням про районний бюджет було передбачено перерахування дотації вирівнювання Грушинського сільському бюджету у сумі 54 000 грн. Рішенням також встановлено щоденний норматив відрахувань до сільського бюджету з доходів районного бюджету, що враховуються при розрахунку дотації вирівнювання. Він становить 0,002. За одинадцять місяців року до сільського бюджету перераховано дотації вирівнювання в сумі 52 320 грн. Протягом 1 грудня до районного бюджету надійшло 87 тис. грн доходів загального фонду, що враховуються при розрахунку обсягу дотацій вирівнювання. Крім того, районним бюджетом одержано в цей день 1,3 млн. грн дотації вирівнювання з державного бюджету.

Необхідно визначити, скільки дотації вирівнювання буде перераховано 1 грудня з районного до сільського бюджету.

Тема 2 Принципи організації управління місцевими фінансами і склад місцевих фінансових інститутів

Питання для самоперевірки за темою 2

1. Які основні функції управління місцевими фінансами?
2. Що включає процес бюджетного планування на місцевому рівні?
3. Які інститути формують систему управління місцевими фінансами?

4. Яку роль відіграють органи місцевого самоврядування у фінансовому управлінні?
5. Що таке цільові фонди ОМС і як вони функціонують?
6. Як фінансові інститути сприяють реалізації місцевих програм розвитку?
7. Як здійснюється контроль за використанням місцевих фінансів?
8. Які ризики виникають в разі неефективного управління місцевими фінансами?
9. У чому полягає особливість використання дотацій та субвенцій?
10. Як місцеві фінанси впливають на збалансований розвиток регіонів?

Практичні завдання та ситуації

Ситуація 2 Фінансування муніципальних інвестицій.

В результаті децентралізації в Чеській республіці відповідальність за надання послуг, разом з часткою спільних надходжень від оподаткування, було передано місцевим органам влади. Водночас, національний уряд зменшив цільові субсидії на місцеві інвестиційні проекти.

Завдання:

1. Як підтримати капітальні інвестиції на потрібному рівні? Яку роль у цьому процесі може відіграти місцевий бюджет?
2. Запропонуйте власний варіант вирішення зазначеної вище проблеми.

Завдання 2. Складіть бюджетний календар основних подій у бюджетному процесі на місцевому рівні за прикладом таблиці 1.

Таблиця 1 – Бюджетний календар основних подій на місцевому рівні

Терміни	Типовий план заходів бюджетного процесу
Січень	Складання звітності про виконання кошторисів бюджетних установ, формування звітності про виконання місцевого бюджету за минулий рік. Складання розпису місцевого бюджету, доведення бюджетних призначень до розпорядників коштів на поточний рік
Лютий-квітень	Продовження роботи зі складання звітності про виконання місцевого бюджету, аналіз та підбиття підсумків виконання місцевого бюджету за минулий рік. Управління бюджетними призначеннями поточного бюджету
Травень-серпень	Розроблення напрямів бюджетної політики на наступний рік і уточнення середньострокових показників розвитку
Вересень	Прогноз доходів і видатків місцевого бюджету
Жовтень	Доведення граничних обсягів і бюджетних інструкцій головним розпорядникам коштів. Розроблення бюджетних запитів
Листопад	Аналіз бюджетних запитів і формування проєкту місцевого бюджету
Грудень	Подання проєкту місцевого бюджету на розгляд відповідної ради. Розгляд, прийняття та оприлюднення рішення про місцевий бюджет

Тема 3 Розвиток місцевих бюджетів та їх роль у місцевих фінансах України

Питання для самоперевірки за темою 3

1. Які етапи становлення бюджетної системи України можна виокремити?
2. Як класифікують функції бюджету на місцевому рівні?
3. Що входить до структури місцевого бюджету?
4. Які основні принципи формування місцевих бюджетів закріплені в Бюджетному кодексі?
5. Як місцеві бюджети впливають на соціально-економічний розвиток регіону?
6. Які чинники впливають на наповнення місцевих бюджетів?
7. У чому полягає відмінність між доходами загального та спеціального фондів місцевих бюджетів?
8. Які виклики постають перед місцевими бюджетами у контексті децентралізації?
9. Як оцінити ефективність виконання місцевих бюджетів?
10. Яку роль відіграє бюджетне планування у забезпеченні фінансової стабільності територій?

Практичні завдання та ситуації

Ситуація 3 Бюджетна участь: ідея чи реальний інструмент?

У місті Рудки Львівської області реалізується механізм громадського бюджету (бюджету участі). Проте участь мешканців обмежена: щороку пропозиції подає вузьке коло активістів, проєкти реалізуються із запізненням, а інформація про результати не оновлюється. Це спричинило втрату інтересу до процесу та звинувачення у «імітації демократії».

Завдання:

1. Чому механізм громадського бюджету втратив ефективність у місті Рудки?
2. Які умови потрібні для ефективної роботи бюджету участі?
3. Запропонуйте комплекс дій, що відновить довіру громади до цього інструменту.

Завдання 3. У таблиці 2 наведено дані про склад надходжень Первомайського міського бюджету в 2019 та 2020 роках. Крім того в 2019 році із загального фонду міського бюджету до бюджету розвитку було передано 49 тис. грн, а в 2020 – 27 тис. грн.

Визначте:

1. Величину бюджету розвитку 2019 році.

2. Величину розвитку 2020 році.
3. Темп зростання бюджету розвитку міста в 2020 році.

Таблиця 2 – Склад надходжень Первомайського міського бюджету в 2019 та 2020 роках (тис. грн)

Види надходжень	2019	2020
Податок з доходів фізичних осіб	2 450	3 520
Податок на прибуток підприємств комунальної власності	42	48
Податок на нерухомість	280	320
Надходження дивідендів, нарахованих на акції господарських товариств, що є у власності громади селища	7	7
Плата за землю	240	256
Місцеві податки і збори	310	324
Єдиний податок із суб'єктів малого підприємництва	730	745
Кошти від відчуження майна комунальної власності	285	294
Місцеві запозичення	--	2 100
Дотації з бюджетів вищого рівня	11 200	13 100
Субвенції з інших бюджетів	7 900	8 200
Зокрема субвенції на виконання інвестиційних проєктів	280	220
Всього надходжень	23 444	28 914

Тема 4 Доходи та витрати місцевих бюджетів

Питання для самоперевірки за темою 4

1. Які податкові та неподаткові доходи формують дохідну частину місцевих бюджетів?
2. Що таке місцеві податки і збори, які з них є основними?
3. Яку роль відіграють трансферти у формуванні дохідної частини?
4. Які джерела можуть використовуватись як альтернативні фінансові ресурси ОМС?
5. Що включає поняття «власні доходи місцевих бюджетів»?
6. У чому полягає важливість планування видатків місцевих бюджетів?
7. Які принципи планування видатків є ключовими для бюджетного процесу?
8. Як розподіляються видатки на соціальну сферу, інфраструктуру, ЖКГ?
9. Як оцінюється ефективність бюджетних видатків?

10. Які інструменти використовуються для оптимізації витрат місцевих бюджетів?

Практичні завдання та ситуації

Ситуація 4 Генерування надходжень у місцевий бюджет.

Міські органи влади підраховали, що сумарні витрати на надання певних платних послуг (видача дозволів, ліцензій, оформлення документів тощо), які надаються фізичним та юридичним особам, набагато перевищують дохід, який отримує муніципалітет у вигляді плати за надані послуги. Міська влада приймає рішення підняти плату за надання певних послуг фізичним та юридичним особам. Зворотна реакція громадськості дуже негативна. Нищівна критика у пресі. Зменшення підприємницької активності у місті.

Завдання:

1. Подайте свої пропозиції щодо забезпечення очікуваного збільшення надходжень у місцевий бюджет завдяки цьому рішення.
2. Як забезпечити стимулювання підприємницької діяльності, не відмінюючи цього рішення ?
3. Як досягти розуміння громадськості стосовно такого збільшення плати на певні послуги.
4. Як забезпечити вигідність для фізичних та юридичних осіб платити більше?
5. Запропонуйте власний варіант вирішення зазначеної вище проблеми.

Завдання 4. За рік до районного бюджету надійшло:

- податку з доходів фізичних осіб – 7 200 тис. грн;
- плати за землю – 540 тис. грн;
- податку на прибуток підприємств комунальної власності – 12,3 тис. грн;
- платежів за використання природних ресурсів місцевого значення – 78 тис. грн;
- плати за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності – 12 тис. грн;
- коштів від реалізації майна комунальної власності – 84 тис. грн;
- трансфертів з державного бюджету – 39 200 тис. грн, в т. ч. дотації вирівнювання – 18 370 тис. грн;
- коштів, які передаються до районного бюджету з бюджетів місцевого самоврядування – 950 тис. грн.

Необхідно визначити:

- а) суму закріплених за районним бюджетом доходів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів;

- б) відсоток закріплених доходів у сукупних доходах районного бюджету;
- в) суму доходів, за рахунок яких з районного бюджету протягом року перераховувалася дотація вирівнювання до бюджетів місцевого самоврядування.

Тема 5 Особливості організації міжбюджетних відносин у бюджетній системі України. Фінансовий контроль

Питання для самоперевірки за темою 5

1. Що таке міжбюджетні трансфerti і які існують їх види?
2. У чому полягає суть бюджетного вирівнювання?
3. Які принципи міжбюджетних відносин визначені в законодавстві України?
4. Як здійснюється розподіл дотацій та субвенцій між бюджетами різних рівнів?
5. Які існують проблеми в системі міжбюджетних відносин в Україні?
6. Що таке бюджетне регулювання і які його основні методи?
7. Які органи здійснюють фінансовий контроль на місцевому рівні?
8. У чому полягає відмінність між попереднім і поточним контролем у бюджетному процесі?
9. Які інструменти фінансового аудиту застосовуються до місцевих бюджетів?
10. Як можна підвищити прозорість та підзвітність у міжбюджетних відносинах?

Практичні завдання та ситуації

Ситуація 5 Невчасне надходження субвенцій.

Міська рада м. Калина очікує освітню субвенцію в розмірі 18 млн грн. Проте кошти надходять із затримками, що ускладнює планування виплат заробітної плати вчителям. Місто змушене брати короткостроковий кредит у банку, що призводить до додаткових видатків на обслуговування боргу.

Завдання:

1. Які ризики виникають через несвоєчасне надходження міжбюджетних трансфертів?
2. Як можна вдосконалити механізм розподілу та перерахування субвенцій?
3. Запропонуйте управлінське рішення, яке зменшить залежність від часу надходження субвенцій.

Завдання 5. Визначити суму офіційних трансфертів місцевого бюджету (у тис. грн) за такими даними:

- дотації з Державного бюджету – 4 400;
- надходження коштів з бюджетів нижчих рівнів – 1 600;
- субвенції – 24 004;
- невикористані кошти цільового фінансування – 400;
- місцеві податки і збори – 2 400.

Тема 6 Суть та значення позабюджетних джерел фінансування місцевого розвитку

Питання для самоперевірки за темою 6

1. Що таке позабюджетні фонди і як вони виникли?
2. Які функції виконують позабюджетні джерела у фінансуванні розвитку громад?
3. Як класифікують позабюджетні фонди за цільовим призначенням?
4. Які джерела наповнення позабюджетних фондів найпоширеніші?
5. Як позабюджетні фонди впливають на реалізацію місцевих програм?
6. У чому полягає роль добровільних внесків у формуванні позабюджетних фондів?
7. Які ризики пов'язані з використанням позабюджетних коштів?
8. Яким є світовий досвід використання позабюджетних джерел?
9. Як оцінити ефективність використання позабюджетних ресурсів?
10. Чи можливе повне заміщення бюджетного фінансування позабюджетними джерелами?

Практичні завдання та ситуації

Ситуація 6 Громада не може співфінансувати проєкт.

Громада м. Струмків подала заявку на отримання гранту ЄС у рамках програми транскордонного співробітництва. Проєкт передбачає створення Центру реабілітації для ветеранів. Грант покриває 85 % витрат (17 млн грн), а громада має знайти решту 15% (3 млн грн) як співфінансування. Проте в бюджеті громади ці кошти не передбачені.

Завдання:

1. Яке значення має співфінансування у грантових програмах?
2. Запропонуйте шляхи, якими громада може забезпечити необхідну частку фінансування.
3. Оцініть, чи доцільно відмовитись від участі в проєкті через брак коштів, чи варто шукати альтернативні рішення.

Завдання 6. За рік до сільського бюджету надійшло:

- податку з доходів фізичних осіб – 273 000 грн.;
- плати за землю – 84 000 грн.;
- єдиного податок з суб'єктів малого підприємництва – 27 000 грн.;
- фіксованого сільськогосподарського податку – 9 600 грн.;
- збору за забруднення навколишнього природного середовища – 6 000 грн.;
- місцевих податків і зборів – 8 400 грн.;
- адміністративних штрафів – 2 550 грн.;
- коштів від відчуження майна комунальної власності – 60 000 грн.;
- дотації вирівнювання з районного бюджету – 645 000 грн..

Визначте частки доходів загального та спеціального фондів у сукупних надходженнях сільського бюджету.

Тема 7 Методи формування позабюджетних фондів

Питання для самоперевірки за темою 7

1. Які аргументи обґрунтовують необхідність створення позабюджетних фондів?
2. На яких принципах базується формування позабюджетних фондів?
3. Які методи використовуються для формування постійних позабюджетних фондів?
4. У чому полягає відмінність між постійними і тимчасовими джерелами фінансування?
5. Як законодавство регулює діяльність позабюджетних фондів в Україні?
6. Які інструменти залучення інвестицій можуть використовувати місцеві ОМС?
7. Як громадські організації можуть бути джерелами позабюджетного фінансування?
8. Яку роль відіграє партнерство публічного і приватного секторів у формуванні фондів?
9. Як проводиться моніторинг та оцінка ефективності позабюджетних фондів?
10. У чому полягає специфіка обліку та звітності щодо позабюджетних надходжень?

Практичні завдання та ситуації

Ситуація 7 Створення цільового позабюджетного фонду розвитку інфраструктури.

Міська рада м. Світлоріччя ініціювала створення цільового позабюджетного фонду для реконструкції мереж водопостачання. Планується, що фонд буде наповнюватися за рахунок:

- добровільних внесків підприємств,
- коштів від оренди комунального майна,
- екологічного податку (частково).

Проте деякі депутати наполягають, що ці надходження мають надходити до основного бюджету, а не в окремий фонд.

Завдання:

1. Які переваги та ризики має створення цільового позабюджетного фонду в такій ситуації?
2. Чи доцільно виділяти кошти в окремий фонд, чи доцільніше залишити їх у межах основного бюджету?
3. Запропонуйте прозору структуру управління таким фондом.

Завдання 7. У таблиці 3 представлено дані щодо проєктів територіальної громади, профінансовані з позабюджетного фонду громади А за поточний рік.

Таблиця 3 – Проєкти громади, профінансовані з позабюджетного фонду

Проєкт	Витрати, грн	Очікувана економія бюджету / доходи, грн
Енергоефективність школи	400 000	120 000/рік
Освітній коворкінг	300 000	50 000/рік
Урбан-парк	250 000	соціальний ефект, без прямого доходу

Завдання:

1. Обчисліть загальний обсяг витрат фонду.
2. Розрахуйте окупність інвестицій (ROI) для перших двох проєктів.
3. Обґрунтуйте, чому громада може все одно інвестувати в проєкти без прямої економічної вигоди.

Тема 8 Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування

Питання для самоперевірки за темою 8

1. Які фонди соціального страхування функціонують в Україні?
2. Які функції виконують соціальні позабюджетні фонди?
3. Яка структура та завдання Пенсійного фонду України?

4. Які джерела надходжень використовуються для фінансування соціальних фондів?

5. У чому полягає механізм загальнообов'язкового соціального страхування?

6. Які основні види соціального страхування існують в Україні?

7. Як визначається розмір страхових внесків для різних категорій платників?

8. Які проблеми існують у функціонуванні фондів соціального страхування?

9. Які переваги має система соціального страхування у порівнянні з адресною допомогою?

10. Як організована звітність та контроль за діяльністю фондів соціального страхування?

Практичні завдання та ситуації

Ситуація 8 Зростання витрат на виплати з Фонду соціального страхування.

У територіальній громаді м. Вільне протягом останніх шести місяців різко зросла кількість випадків тимчасової непрацездатності серед працівників закладів освіти та охорони здоров'я. У зв'язку з цим місцеве управління Фонду соціального страхування звернулося до міської ради з проханням надати додаткову фінансову підтримку для забезпечення безперебійних виплат.

Проте частина депутатів вважає, що це не є повноваженням місцевого бюджету, адже фонд формально фінансується з ЄСВ, а не з місцевих джерел. Водночас існує ризик затримок з виплатами лікарняних та інших допомог працівникам соціальної сфери громади.

Завдання:

1. Чи має громада право та повноваження впливати на фінансування фондів соціального страхування або підтримувати їх у критичних ситуаціях?

2. Які соціальні наслідки для громади можуть виникнути у разі затримки виплат?

3. Запропонуйте управлінські рішення, які дозволили б забезпечити безперебійність соціальних виплат без порушення бюджетного законодавства.

4. Чи можна розглядати співфінансування або партнерство як інструмент підтримки соціального захисту на рівні громади?

Завдання 8. Працівниця місцевої ради перебувала на лікарняному 10 календарних днів. Її середньоденна заробітна плата – 600 грн. Перші 5 днів оплачує роботодавець (100 %), решту – Фонд соціального страхування (оплата 70 %).

Завдання:

1. Розрахуйте суму, яку виплачує роботодавець.
2. Розрахуйте суму допомоги з фонду.
3. Яка загальна сума виплат?

3 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Самостійна робота здобувачів – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних навчальних занять. Головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторної роботи знань, вмінь та навичок, а також самостійне вивчення та освоєння нового матеріалу під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Питання, що виникають у здобувачів стосовно виконання запланованих завдань, вирішуються на консультаціях, які проводяться згідно з графіками, затвердженими кафедрою. Самостійна робота здобувачів з цієї дисципліни передбачає ознайомлення з різноманітною навчальною і методичною літературою, класичними працями відомих учених, а також з монографіями та науковими статтями вітчизняних авторів. Самостійна робота здобувачів включає такі форми: підготовка до семінарських (практичних) занять; опрацювання лекційного матеріалу; вивчення запропонованих ключових понять; перегляд питань для закріплення навчального матеріалу; виконання вправ і тестових завдань; підготовка до виконання тестових завдань; підготовка та виконання презентації результатів дослідження на задану тематику; підготовка до диференційованого заліку. Значною є роль самостійної роботи здобувачів у підготовці до поточного й підсумкового контролю знань та умінь.

Таким чином, організація самостійної роботи здобувачів сприяє формуванню необхідних професійних компетентностей, закріпленню теоретичних знань і розвитку практичних навичок, що дозволяє майбутнім фахівцям успішно інтегруватися у професійну діяльність.

Питання для самостійного вивчення

1. Вчення про місцеві фінанси та його формування.
2. Функції місцевих фінансів: 1) розподільча; 2) контрольна; 3) стимулююча.
3. Роль місцевих бюджетів у соціальному та економічному розвитку регіонів.
4. Фінансова незалежність місцевого самоврядування: її суть та характеристика.

5. Суть місцевого оподаткування.
6. Виникнення та розвиток місцевого оподаткування.
7. Суть комунального кредиту, причини існування, переваги порівняно з державним кредитом.
8. Порядок випуску та обігу муніципальних позик.
9. Бюджетний кодекс України про місцеві запозичення.
10. Досвід та проблеми розвитку муніципальних позик в Україні.
11. Альтернативні джерела формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування.
12. Суть, значення, принципи планування видатків місцевих бюджетів.
13. Характеристика кошторисного планування видатків бюджетних установ.
14. Складові елементи програмно-цільового методу планування видатків місцевих бюджетів.
15. Зміст, цілі та методи бюджетного регулювання.
16. Види бюджетних трансфертів.
17. Чинний порядок розрахунку базової дотації місцевим бюджетам: позитивні та негативні аспекти.
18. Субвенції місцевим бюджетам та їх види.
19. Удосконалення організації міжбюджетних відносин у Бюджетному кодексі України.
20. Система управління місцевими фінансами.
21. Фінансовий контроль: його види та методи.
22. Етапи бюджетного процесу на місцевому рівні.
23. Складання проєкту місцевого бюджету.
24. Виконання місцевого бюджету.
25. Підготовка та розгляд звіту про виконання місцевого бюджету.
26. Учасники бюджетного процесу.
27. Склад місцевого господарства та його роль у місцевих фінансах.
28. Суть, склад та класифікація житлово-комунального господарства.
29. Основні принципи організації місцевого самоврядування відповідно до Європейської Хартії місцевого самоврядування.
30. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – Київ : Атіка, 2002. – 368 с.
2. Безземельна Т. О. Напрями вдосконалення процесу формування місцевих бюджетів / Т. О. Безземельна // Держава та регіони. – 2007. – № 4. – С. 8–13. – (Серія : Державне управління).
3. Безугла В. О. Соціальне страхування : навч. посіб. / В. О. Безугла, Д. М. Загірняк, Л. П. Шаповал. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 208 с.
4. Бечко П. К. Місцеві фінанси : навч. посіб. / П. К. Бечко, О. В. Ролінський. – Київ : ЦУЛ, 2007. – 192 с.
5. Бюджетна система : підручник / В. В. Бабіченко, С. В. Бойко, С. О. Булгакова та ін. ; за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – Київ ; Тернопіль : Центр учбової літератури ; Економічна думка, 2012. – 871 с.
6. Бюджетне забезпечення територіальних громад України: тенденції останніх років [Електрон. ресурс] // Галузевий моніторинг. – Електрон. текст. дані. – 2012. – № 9. – Режим доступу: <http://dialogueauc.org.ua/sites/all/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/mon9.pdf>, вільний (дата звернення: 24.05.2025). – Назва з екрана.
7. Кириленко О. П. Соціальне страхування : підручник / О. П. Кириленко, В. С. Толуб'як. – Тернопіль : Економічна думка, 2016. – 368 с.
8. Коваленко М. А. Регіональний менеджмент : навч. посіб. / М. А. Коваленко – Київ : Олді-плюс, 2017. – 312 с.
9. Кондратенко Н. О. Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіонів України / Н. О. Кондратенко, О. М. Красносова, В. В. Папп // Бізнес Інформ. – 2022. – № 1. – С. 198–204.
10. Мальований М. І. Соціальне страхування : навч. посіб. / М. І. Мальований, П. К. Бечко, В. П. Бечко. – Умань : Соцінський, 2010. – 476 с.
11. Мамонова В. В. Публічне управління та адміністрування: співвідношення та суб'єктний склад / В. В. Мамонова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2020. – № 1 (57). – С. 29–36.
12. Мацюра С. І. Зарубіжний досвід ведення бюджетної політики місцевими органами влади / С. І. Мацюра // Держава та регіони. – 2008. – № 1. – С. 126–130. – (Серія : Державне управління).
13. Муніципальні фінанси : навч. посіб. / за ред. д-ра екон. наук., проф. О. П. Кириленка. – Тернопіль : Астон, 2015. – 360 с.

14. Муніципальні фінанси : навч. посіб. / О. П. Кириленко та ін. ; за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль : Астон, 2015. – 360 с.
15. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки : підручник / В. М. Гриньова, М. М. Новікова. – Київ : Знання, 2008. – 398 с.
16. Новікова М. М. Н73 Організація виробництва : навч. посіб. / М. М. Новікова, М. В. Боровик. – Харків : КП «Міська друкарня», 2022. – 222 с.
17. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету [Електрон. ресурс] : сайт. Оновлюється постійно. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://www.budget.rada.gov.ua/>, вільний (дата звернення: 24.05.2025). – Назва з екрана.
18. Міністерство фінансів України [Електрон. ресурс] : сайт. – Оновлюється постійно. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://www.mof.gov.ua/uk/>, вільний (дата звернення: 24.05.2025). – Назва з екрана.
19. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання-прес, 2003. – 523 с.
20. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електрон. ресурс] : Закон України. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>, вільний (дата звернення: 24.04.2025). – Назва з екрана.
21. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електрон. ресурс] : Закон України. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>, вільний (дата звернення: 20.04.2025). – Назва з екрана.
22. Рева Т. М. Місцеві фінанси : навч. посіб. / Т. М. Рева, К. Ф. Ковальчук, Н. В. Кучкова. – Київ : ЦУЛ, 2007. – 208 с.
23. Куц Ю. О. Регіональне управління та місцеве самоврядування : підручник / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, В. В. Наконечний ; за заг. ред. В. В. Мамонової. – Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2020. – 216 с.
24. Сазонец І. Л. Управління місцевими фінансами : навч. посіб. / І. Л. Сазонец. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.
25. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. О. Сунцова. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 560 с.
26. Шандар А. М. Медичне страхування в системі соціального забезпечення України / А. М. Шандар, В. В. Кирилюк // Галицький економічний вісник. – 2023. – № 6 (85). – С. 148–154.

Електронне навчальне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ»

(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти заочної форми навчання зі спеціальності D4 – Публічне управління та адміністрування, освітня програма «Публічне управління розвитком громад та територій»)

Укладач **КОНДРАТЕНКО** Наталія Олегівна

Відповідальний за випуск *М. А. Браташ*

Редактор *О. А. Норик*

Комп'ютерне верстання *Н. О. Кондратенко, І. В. Волосожарова*

План 2025, поз. 363М

Підп. до друку 10.02.2026. Формат 60 × 84/16.

Ум. друк. арк. 1,2.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,

вул. Чорноглазівська, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 8386 від 14.07.2025.